

Јован Ђирић

Институт за упоредно право, Београд

ТЕРОРИСТИ – ОНИ И МИ

Сажетак

Тероризам је друштвени феномен који се налази у центру пажње многих научника. Ипак, може се рећи да ми још увек мало знамо о тероризму. Поготову мало знамо о људима, о терористима, ко су они и зашто чине терористичке акте. Тако се може рећи да постоји велико неразумевање између НАС и ЊИХ. Ми терористе доживљавамо као фанатике и лудакe, који припадају неком другом свету, другој цивилизацији. Међу Европљанима и Американцима постоји пуно предрасуда, нарочито када се говори о Арапима и Муслиманима. У том смислу своју улогу играју и западни мас-медијикада извештавају о тероризму. Ако желимо да дамо један ефективан одговор на криминалитет и тероризам, морамо имати праве информације о менталитету, култури и личности учинилаца. Многи експерти данас говоре да репресивни одговор тероризму није прави пут у борби против тероризма. Бомбе и ваздушни удари производе мржњу и терористичку реакцију. Бомбе на Сирију, Ирак, Либију и Авганистан могу једино да допринесу терористичком одговору према циљевима у западном свету. У том се смислу може говорити о меканим мерама у борби против тероризма, али, пре свега морамо превазићи поједностављивање на релацији ОНИ и МИ. Аутор овог текста мисли да је веома важно доћи до правих информација о терористима и начину њиховог размишљања. Ђирић мисли да терористи врло често сагледавају себе као жртве западног империјализма и колонијализма. Са друге стране у овом тексту, аутор

говори о многим политичким и медијским манипулацијама које се тичу тероризма. Ако су жртве једног терористичког напада људи из западно-европских земаља, то је једна прича, али је сасвим друга прича ако они долазе из неке друге земље. Понекад неки од терориста могу бити коришћени од стране Европљана и Американаца зато да би дестабилизовале неке друге земље. Аутор овде приказује ситуацију у вези са Косовом и ОБК. Припадници ОБК су најпре били третирани као дилери дроге и терористи, да би на крају постали савезници Сједињеним америчким државама и НАТО пакту. Слично је и са Русијом и Чеченијом, тако да постоји пуно манипулација када говоримо о тероризму, терористима, ЊИМА и НАМА. Аутор овог текста говори такође и о употреби страха од тероризма како би се ограничила људска права осумњичених терориста, али и обичних људи. Ако кажете да је нешто неопходно због опасности од тероризма, тада је све дозвољено. Тероризам представља оправдање за увођење многих недемократских мера. У сваком случају, главни закључак аутора овог текста је да морамо сазнати што више о терористима: ко су они и како размишљају, а што је важно ако желимо да направимо прави одговор тероризму.

Кључне речи: терористи, судар цивилизација, предрасуде, репресивне и меке мере у борби против тероризма, ограничавање људских права, политичке и медијске манипулације

Да бисмо у потпуности успели да сагледамо било који криминолошки феномен, неопходно је да на прави и потпуни начин сагледамо и личност онога који учини неко кривично дело.¹⁾ Ово је од значаја и када је реч о пресуђивању за неко конкретно дело, као и када је реч о општој стратегији борбе против било које социјално-негативне делатности. У питању је не само репресија него и превенција био које социјално патолошке појаве. Међутим, колико заправо ми знамо терористима уопште? Можда о њима знамо само као о лудацима, ОНИМА другима који нас узнемиравају у нашем спокоју. Хоћемо да кажемо да о тероризму можда и знамо, о томе се заиста доста пише, но о терористима у ствари углавном недовољно знамо, а заправо често и нећемо да знамо. Када о учиниоцима неког

1) Младен Звонаревић, „Форензично - психологијски аспект упознавања личности учиниоца кривичног дела“, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, 4/64.

кривичног дела, једне врсте криминалитета, недовољно знамо, ми читава ту ствар и поједностављујемо и ипак недовољно познајемо, јер не знамо шта и како да предузмемо да бисмо спречили да се све то чини и да се зло понавља.

Можда би као најбоља илустрација за причу о тероризму данас и уопште, могле послужити речи савременог алжирског писца и новинара Камела Дауда у интервјуу који је он дао „Политикином“ културном додатку од 9.априла 2016. У том интервјуу он каже да је злочин колонизације био огroman, те да се у Алжиру то не заборавља и да је то дубока траума, док с друге стране, Француска то не признаје.²⁾

Треба овде у ствари рећи да предрасуде, али и мржња као такве често настају као последица непознавања. Нека су емпиријска истраживања показала да је међусобно непознавање, па и неразумевање узроковало и постојање и нарастање међусобне мржње.³⁾ Припадници различитих народа и култура који се међусобно не познају довољно, склони су томе да једни друге гледају посебним очима, односно томе да изграђују предрасуде, које опрет продубљују неразумевање и мржњу. Због тога увек када кажемо МИ и ОНИ, у ствари мислимо на генерално неразумевање које може продукавати предрасуде, али и праву мржњу.

Због чега ми мислимо да је све ово значајно? Зато што се показује дубина неразумевања два света – једног света из којег долазе терористи и другог света који је углавном жртва тих терористичких напада - активности.⁴⁾ Хоћемо заправо да кажемо да данашњи западни свет, углавном не разуме учиниоце кривичних дела тероризма, а да би се било шта учинило на плану превенције било какве врсте криминала, поготову тероризма, потребно је разумети много што – шта, а поготову социо-психолошке механизма беса, љутње, мржње и освете, као и свега оног другог што има свог значаја и што подстиче терористе на предузимање терористичких аката. Готово да би се могло констатовати да је врхунац разумевања у томе рећи да ОНИ, тј. терористи, за разлику од НАС, долазе

---

2) У интервјуу чији је аутор Ана Оташевић: “Вера је данас питање живота и смрти“; у додатку „Култура – уметност – наука“ на 1. страни од 9.априла 2016.

3) Никола Рот, *Основи социјалне психологије*, Београд, 2009, стр. 491.

4) Мада је истина и та да није мали број терористичких напада и жртава тих терористичких напада у земљама из којих долазе нападачи, актери тих терористичких напада.

из друге религије, из друге културе, из друге цивилизације и да је ту по среди својеврстан сукоб цивилизација, што је у своје време, када је та теорија настајала,⁵⁾ још можда и било авангардно мишљење, но данас је то прерасло у својеврсну догму, догму која оправдава НАС, а осуђује ЊИХ. и не дозвољава да сагледамо суштину односа на релацији МИ – ОНИ, на релацији терористи – жртве. У том смислу, оно што се намеће као реакција и размишљање НАС у односу према ЊИМА, јесте размишљање типа: “љут мелем ставити на љуту рану”.⁶⁾ Нема ту наравно никакве емпатије за терористе, за учиниоце најтежих кривичних дела, јер они нису људи, јер они не заслужују било какав људски третман, највише што они заслужују јесте да буду смештени у затворе (логоре) типа Абу Граиб и Гвантанамо.

У том смислу, у западним медијима нико никада неће рећи ни реч о томе ко су заправо ти појединци који извршавају злочине тероризма. Највише што се о њима може рећи јесте то да су они заврбовани и индоктринирани. Нема наравно никаквих размишљања о томе да ли су терористи у једном конкретном случају неки појединци чија су браћа или сестре страдали у ваздушним ударима, бомбардовањима анти-терористичке коалиције, а деца на пример оболела од рака узрокованог бомбама са оситомашеним уранијумом? Рећи тако нешто била би велика јерес за западне медије, јер у тим медијима, као и у анализама бројних експерата, места има искључиво за жртве тероризма, за уплакану децу чији су родитељи страдали у авиону у којем је подметнута бомба. У питању су својеврсне виктимолошке манипулације и злоупотребе ⁷⁾ када као жртве постојимо само МИ, док ОНИ наравно не постоје, о њима, о ономе шта их је нагнало да ураде то што су урадили, се не пише и не извештава. Највише што се о њима може писати јесте да је реч о невероватним фанатцима који верују у загробни живот, у то да ће након што изврше терористички акт, от-

5) Мислимо наравно на чувену књигу Семјуела Хантингтона: “Сукоб цивилизација и преобликовање светског поретка”, која је преведена на српски језик 1998. када је објављена у издању ЦИД – Подгорица.

6) Управо на тај начин, са том констатацијом “Љут мелем на љуту рану”, започиње Дарко Танасковић, свој текст, у ствари поговор који носи наслов „Дихад и анти-дихад“, поговор за књигу Срђе Трифковића, „Сенка дихада“, Београд, 2007, стр. 413.

7) Јован Ђирић, „Виктимолошке злоупотребе“, *Правни живот*, 9/2010.

ићи директно у рај. Тако на пример, самоубилачки тероризам, иако јесте тема која је на свој начин занимљива и вишезначна,⁸⁾ углавном у очима НАС западњака изазива шок, запрепашћење и забринутост. Наравно, НАМА из потрошачког друштва је у сваком случају потпуно несхватљиво да неко верује у било какав идеал, а поготову је несхватљиво да због тога тај неко предузима акте саможртвовања.

Све у свему, упркос огромном интересу који влада за проблематику тероризма, те бројним научним радовима, чланцима и књигама написаним на ову тему, непознавање суштине тероризма и нарочито непознавање ЊИХ, оних који се баве тероризмом и даље је врло изражено, односно изазива увек нова изненађења код НАС који пратимо новинска извештавања и експертизе након што се догоди неки терористички напад у земљама Запада. У многим случајевима, када је реч о тероризму се показује да у ствари ни жртве нису исте, да су НАШЕ жртве веће и болније од других жртава. Тако на пример, када је деведесетих година прошлог века Русија била на мети чеченских и других терориста, на Западу су за те злочине аналитичари налазили чак и оправдања. Москва је оптуживана за „агресију” против Чеченије, за прекомерну употребу силе против сепаратиста и исламских екстремиста,⁹⁾ за гушење људских права, итд.¹⁰⁾ У суштини се ради о својеврсном Европоцентризму и самозалаљубљености Европљана у саме себе, из чега произилазе и драстичне разлике у медијском третману жртава терористичких напада.¹¹⁾ Тако се подела на МИ и ОНИ, у ствари додатно проширује, не само када је реч о НАМА жртвама и ЊИМА терористима, већ и када се ради о самим жртвама – НАМА жртвама и ЊИМА жртвама. Њихове жр-

8) О самоубилачком тероризму пише на примери: Драгана Петровић, „Самоубилачки тероризам“, *Страни правни живот*, 3/2009, стр. 67-108.

9) Овде је интересантан чак и сам употребљени језик. Понекад се избегава да се за некога каже да је терориста, већ се употребљава израз „екстремиста“, што треба да представља неку врсту деминутива, готово као да се каже: „неваљалац“. То све опет подстиче поделу на НАС и ЊИХ. Када нападају НАС, опису зли терористи, но када нападају оне који нам баш и нису тако блиски и драги, ОНИ више нису терористи, већ екстремисти и неваљалци. Јасно је да ово није само језичко, већ је изразито политичко питање.

10) Ђорђе Милошевић, *Жртве тероризма у свету – политика двоструких стандарда*, доступно на www.nspm.rs/savremeni-svet/zrtve-terorizma-u-svetu-politika-dvostrukih-standarda.html, приступљено 20. 04. 2016.

11) Светислав Басара у тексту под насловом „Теорија тероризма“, доступно на интернет адреси: www.danas.rs/danasrs/kolumnisti/teorija_terorizma.881.html?news_id=317602, приступљено 20. 04. 2016.

тве нису довољно уочљиве, већ се напротив догађа чак нешто сасвим супротно, да се појединци који очигледно јесу терористи, приказују као борци за слободу, људска права и демократију.¹²⁾ Наравно овде имамо у виду све оно што се дешавало у вези Косова У том смислу, треба овде поћи од једне врло интересантне и илустративне чињенице да је на вебсајту америчког Министарства правде, одељења за борбу против дроге (ДЕА – Drug Enforcement Agency), на само недељу дана пре почетка НАТО бомбардовања Југославије, уклоњен део који је садржавао врло исцрпан и детаљан опис трговине дрогом коју спроводе косовски Албанци преко ОВК.¹³⁾ Све у свему, управо пример ОВК показује да тероризам јесте феномен са којим се и те како може манипулисати у политичке сврхе, а пре свега у том смислу да се терористи користе за дестабилизацију супарничких држава.

Имајући све то у виду, као и бројне примере из историје о сарадњи државних структура и структура организованог криминала¹⁴⁾ (исто тако и тероризма) сасвим се оправдано може поставити питање да ли су и колико су поједине терористичке организације аутохтоне, а колико су „фабриковане“ од стране појединих политичких центара моћи. Ми данас наравно имамо у виду савремена догађања у вези са Исламском државом (ИСИС-ом) Наиме, премаирачким обавештајним подацима ИСИС је 2014. располагао имовином од 2 милијарде долараа према налазима радне групе за спречавање прања новца (ФАТФ) неке групе које контролише ИСИС одржавају везе са међународним банкарским системом и постоје јурисдикције са

---

12) Понекад се догађа и нешто сасвим супротно, па се тако на пример Срби проглашавају за терористе и главне кривце за изазивање Првог светског рата.

13) Видети чланак William-a Norman-a Grig-a, "Making the World Safe for Narco-Terrorism" у листу "The new American" – 8. may 2000. Доступно на интернет адреси www.stopthefaa.org/artman/publish/article_83.shtml. У истом чланку се такође наводи и то да је републикански сенатор Charles Grassley (R-IA), одмах након почетка бомбардовања Југославије послао писмо Клинтону у којем га пита како је могуће да америчка администрација пактира са ОВК, чија је улога у трговини дрогом опште позната. Клинтон му је одговорио, тврдећи да ни ЦИА, ни ДЕА не располажу било каквим обавештајним сазнањима која би упућивала на то да је ОВК икада била уплетена у директну криминалну активност, или неку другу директну везу са било којом организованом криминалном групом. Клинтон је у свом писму дотичном сенатору такође обећао да ће и он лично, као и сви његови сарадници у будућности помно надгледати ОВК и сваки знак евентуалне уплетености у трговину дрогом.

14) Јован Ћирић, „Држава и организовани криминал“, *Социолошки преглед*, бр. 3/2005 стр. 265-290.

којима банке са територије ИСИС-а могу да одржавају везу.¹⁵⁾ С тим у вези понекад се заиста чини да све оно што је речено и написано, као и све што је преточено у законе, а у вези са спречавањем прања новца и финансирањем тероризма на тај начин,¹⁶⁾ у ствари није ништа друго до једна празна флоскула и мртво слово на папиру.

Такође овом приликом треба рећи још и то да ИСИС добија средства и од неких приватних донатора из држава залива, а да је амерички сенатор Џон Меккејн, бивши председнички кандидат, у своје време дао изјаву, којом је подстакао сумње да ИСИС може бити чак део неке тајне игре стратегије у Сирији.¹⁷⁾

У том смислу, оно што је у наслову овог рада наглашено, а то је „МИ и ОНИ“, има задатак да покаже да њихове жртве нису исто што и наше, односно све то садржи значајан политички набој, набој политичке манипулације када уопште говоримо о феномену тероризма. Заправо, кроз стереотипну дихотомију МИ-ОНИ, може се сагледати не само виктимолошки аспект тероризма, већ и однос према ЊИМА терористима, као и читав систем казних мера, који *де факто* зависи од тренутне ситуације, односно од тога шта се непосредно пре тога догодило и какав и колики медијски одјек у јавности је све то имало. Можда најбољи пример за све то јесу САД и њихово анти-терористичко законодавство, које је у највећој могућој мери зависило од појединачних терористичких аката, конкретно од онога што се догодило 11. септембра.¹⁸⁾ У том смислу се мора рећи и то да тероризам и страх од тероризма могу бити изванредно добар аргумент и алиби за доношење неких врло проблематичних закона, правних решења, проблематичних са становишта људских права осумњичених и оптужених за терористичка дела. У том смислу треба напоменути да су указом Председника Буша

15) Мирослав Стевановић, „Међународни правни проблеми оружаног супротстављања терористичкој групацији ‘Исламска држава’ у Сирији“, *Правни записи*, 2/2015, стр. 287-288.

16) Саша Мијалковић, Горан Бошковић, Жељко Никач, „Међународно-правни напори у спречавању финансирања тероризма ‘прљавим новцем’“, *Страни правни живот*, 1/2011, стр.109-128.

17) Мирослав Стевановић, оп.цит., стр. 288.

18) Јелена Лопичић – Јанчић, „Законодавство САД у вези терористичких дела“, *Страни правни живот*, 1/2010, стр.183-200.

из новембра 2001. године, формиране војне комисије, које су у читавом низу случајева преузимале ингеренције редовних судова.¹⁹⁾ То је наравно крајње проблематично са становишта људских права, али, кога је у америчкој јавности било брига за све те формалне “зачкољице”? Јер, подршка грађана тзв. Патриот Акт-у у тим тренуцима је била безрезервна, па је и легитимитет тог акта био сасвим неупитан.²⁰⁾ То нам наравно говори да је питање легитимитета увек врло проблематично и у основи крајње исполитизирано, а исполитизирано је управо захваљујући медијским спиновањима и манипулацијама.

Брига за безбедност и страх од угрожавања безбедности су данас постале централне теме интересовања најшире јавности, па с тим у вези ми овде можемо говорити о различитим медијско-маркетиншким манипулацијама.²¹⁾ У ствари ми данас присуствујемо развијању једне посебне, сасвим нове научне дисциплине, дефендологије,²²⁾ а све је више и факултета који у свом наслову садрже реч „безбедност“. Чак се и читави ратови данас воде са циљем успостављања веће безбедности, но упркос томе, или можда баш због тога, безбедности је некако све мање и мање. Може се у том смислу говорити о тероризму који се налази у служби глобалистичких циљева,²³⁾ а глобалистички циљеви могу бити све само не поштовање људских права и неких демократских принципа. Треба ипак рећи да су глобалистички циљеви превасходно економски циљеви. У том смислу глобалистички циљеви на пример могу бити продаја на нивоу светског тржишта одговарајућих уређаја за безбедносне провере на аеродромима и не само аеродромима. Можемо само да замишљамо какви и колики се профити остварују у тзв. безбедносној индустрији, па је наравно ту врло значајно, као да је реч о некаквом маркетингу, потенцирати страх и опасност од тероризма.

---

19) О томе више Весна Ђорић, „Нове методе у сузбијању тероризмау САД након 11. септембра“, *Страни правни живот*, 1-3/2006.

20) Кам С.Вонг, „USA Patriot Act: A Preliminary Study“, *Страни правни живот*, 1-2/2007, стр. 130-173.

21) Данијела Пантић, „Психологија рекламе: Како да ти кажем да ме купиш?“ доступно на www.komunikacija.org.rs/komunikacija/casopisi/zbornik.fdu/13-14/28/download_ser_lat, приступљено 20. 04. 2016.

22) О дефендологији на сајту: <http://www.defendologija.com/page?id=209>, приступљено 20. 04. 2016.

23) Горан Петронијевић, „Тероризам – глобална опасност или глобалистичка превара?“, у зборнику: *Тероризам и људске слободе – IX међународни научни скуп*, Тара, мај2010, стр.183-184.

Шта би се дакле догодило када тероризам више не би представљао тако велику опасност? Ако не би било тероризма и претње и страха од тероризма, онда би, као што малопре рекосмо, читава безбедносна индустрија, која данас убира не мале профите, била озбиљно уздрмана, јер не би било више такве и толике потребе за претресањем, надгледањем, проверавањем, обезбеђивањем.²⁴⁾

Осим тога, поставља се и питање да ли би у суштини читава идеја постојања НАТО пакта и читава ратна интервенција САД у Авганистану, или било где другде, била доведена у питање и да ли би све пало у воду, укључујући ту и несумњиве економске ефекте којистоје иза сваке војне интервенције. Мислимо овде преваходно на тзв. ратну економимију (привреду) САД. Тај термин сковао је економиста Чарлс Е.Вилсон, а под тим је он подразумевао неку врсту полу-уговорне економије, где се држава јавља као главни финансијер и менаџер војне индустрије. Вилсон је, иначе, био извршни директор филијале компаније «Ценерал Моторс», а приликом истраживања тржишта био је изузетно импресиониран степеном продуктивности војне индустрије САД за време Другог светског рата, што је помогло да дође до опоравка и раста америчке привреде.²⁵⁾

Све у свему, тероризам и опасност од тероризма је изузетно добро оправдање за анти-терористичке делатности, за рат против тероризма, за ратну економимију која је врло важна за читав западни свет, а за Америку посебно. Рат против тероризма, такође је врло значајан за легитимисање, тј оправдавање читавог даљег постојања НАТО пакта. Сматра се да је међународни тероризам комплексна и стална претња за евроатлантску

---

24) Помислимо само колико аеродрома има на свету, сваки од тих аеродрома мора имати скенере за преглед личности и пртљага. Но ствар се не завршава са аеродромима, у питању су и друге јавне институције у којима се окупља значајан број људи. Позоришта, биоскопи, галерије, итд. Колико све то кошта, питање је, односно, исто то питање постављено на други начин: колико то све некоме доноси профита. У лежерној, опуштеној атмосфери, у којој нема таквог и толиког страха од тероризма, не би било ни толиких профита, пре свега произвођача, испоручилаца те опреме. Посебна прича су такође и они који монтирају ту опрему, као и они који је иновирају и који спроводе едукацију за њену примену. Свима њима зараде би биле смањене, те једноставно речено свима њима не иде у прилог лежерна, опуштена атмосфера у којој нема страха од тероризма.

25) Јован Ђирић, „Тероризам, реална опасност данашњице, или...“ у зборнику: *Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму*, ур. С. Мијалковић, КПА, Београд, 2011, стр 207-218.

заједницу и да захтева свеобухватан мултилатералан стратешки одговор у који би био укључен управо Атлантски пакт.²⁶⁾

У том смислу поједностављивање на нивоу МИ и ОНИ се наравно намеће као нешто сасвим нужно. Због тога не да није неопходно терористе сагледавати као (обичне) људе, већ је у ствари неопходно нешто сасвим супротно, ЊИХ, тј. терористе, у медијском смислу приказивати као нељуде, као звери, које предузимају најстрашније злочине, злочине који су потпуно немотивисани, већ су израз својеврсног лудила или макар верског фанатизма. Треба рећи и то да у најширој популацији постоји својеврстан страх од лудила. Лаичка јавност наиме обично мисли да су учиниоци најстрачнијих злочина у највећем броју случајева душевни болесници. Ствар је међутим најчешће сасвим обрнута, односно у највећем броју случајева учиниоци свих, па и најтежих кривичних дела јесу сасвим нормалне личности.²⁷⁾ Није дакле оправдано било ког злочинитеља третирати као неког ненормалног, па ни када је реч о терористима. Међутим, треба у ствари рећи да је лаичкој јавности углавном лакше да прихвати то да су учуниоци кривичних дела, поготову тешких кривичних дела, ненормални људи. Јер није нормално да МИ који смо нормални чинимо ненормалне ствари, нормално је у ствари да то чине ОНИ који су ненормални. Тако се догађа да се ствари сасвим поједностављују и да МИ заправо не знамо и не видимо ко су то учиниоци кривичних дела и конкретно ко су терористи.

У једном одређеном смислу, у смислу одговарајуће медијско-политичке манипулације, пожељно је да о терористима, учиниоцима најтежих кривичних дела МИ не знамо ништа, или скоро ништа. Јер ако знамо нешто, или нешто мало више, онда постоји опасност да ћемо их можда другачије сагледавати, не као лудаке, или као психопате, или као звери, већ можда као особе које су и саме у једном тренутку биле жртве, жртве неке претходне трауме, жртве неког претходног зла које им је некада било нането. Имајући то у виду, ми овде морамо да се присетимо једне књиге врло индикативног, и

26) Ричард Нелсон, „Јачање улоге у борби против тероризма“, доступно на интернет адреси www.eai.org.rs/sr/evroatlantska_revija/euroAtlanticSecurity/story/41/Ja%c4%8Danje+uloge+u+borbi+protiv+terorizma.html

27) Милан Костић, „Кривични закон и душевна болест - од заблуда до решења“, Саветовање Института за криминолошка и социолошка истраживања: *Теоријски и практични проблеми југословенског казненог законодавства*, Београд, 1996.

илустративног наслова „Од жртве до затворенице“.²⁸⁾ Тај и такав наслов још некако и може бити прихваћен када говоримо о женама, међутим, тешко да би могао бити прихваћен уколико би било речи о мушкарцима, на пример „Од жртве до затвореника“. Ово би било потпуно неприхватљиво када би евентуално стајао наслов: „Од жртве до терористе“. Јер, то би значило да су и терористи (некада били) жртве, те да смо и МИ (бар мало) криви зато што су ОНИ такви. То међутим, не долази у обзир, то је нешто што се у старту одбацује, некада уз констатацију да са терористима нема никаквих преговора, некада без било каквих констатација. Но, наравно, не ради се о преговорима, ради се само о томе да ни ђаво није увек само црн, ради се о томе да и учиниоце најтежух кривичних дела, па и терористе, треба сагледавати као људе, не толико због тога да би се био благонаклон према њима, већ зато да би се разоткрио психолошки механизам који их нагони на такво понашање, на таква дела.

Политичари оних земаља које су честа мета терористичких напада,²⁹⁾ понављају како са терористима не може бити преговора и како одговор на тероризам увек мора бити крајње одлучан и бескомпромисан. Но, човек се може запитати шта то значи, односно да ли то значи нову серију бомбардовања градова и држава одакле долазе терористи? Да ли те бомбе, патње, разарања, смрт, па и драстично повећање канцера и генетских деформација код новорођене деце, представљају у ствари ново изазивање новог круга мржње и одговора који затим следи у виду новог тероризма.? Где је томе крај? “Примена екстремне репресије, војних акција, доводи до виктимизације цивилног становништва, а то додатно оснажује мотивациону структуру која је заснована на спремности прихватања улоге жртве и на оправдању тероризма”.³⁰⁾ Због тога се данас све више говори о студијама меке безбедности, а што првенствено треба да обухвата студије мотивација за терористичку делатност.³¹⁾

28) Весна Николић – Ристановић, *Од жртве до затворенице – насиље у породици и криминалитет жена*, Земун, 2000, стр. 201.

29) А честа су мета јер предводе империјалну-неоколинијалистичку политику, која се понекад заодева у рухо принципијелног анти-тероризма.

30) Александра Булатовић, „Тероризам као политичко-безбедносни проблем“, *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања*, бр. 2/2015, стр. 157.

31) А.Булатовић. оп.цит., стр. 158.

Односно, то значи да је боље и ефикасније предузимати неке друге социо-економско-политичке мере, него (само) голу репресију. Ово је уосталом нешто што је карактеристично и за “обичан” криминал, а поготову је карактеристично за тероризам. Јер, као што је опште познато, незапосленост, као и беда су врло велики и важни фактори сваке врсте криминалитета.³²⁾

Узмимо у том смислу за пример навијачки хулиганизам, феномен који је по много чему сличан тероризму. У питању су острашчени млади људи, а ради се и о томе да за све бивају криви навијачи – хулигани, млади, а никако не старији, поготову не представници политичке елите, те се тако поистовећују млади, спорт и насиље,³³⁾ што у једном одређеном смислу чак понекад можда и може бити донекле тачно, али никако не као оправдање за репресивни, ретрибутивистички приступ решавању проблема насиља у спорту и насиља уопште. А врло често управо јесте реч о томе.

С друге стране није довољно само прописати одређене законске мере, које иначе јесу врло развијене и када је реч о борби против навијачког насиља,³⁴⁾ исто као и када је реч о борби против тероризма.³⁵⁾ Важан је начин на који се те законске мере у пракси примењују, важна је практична делатност појединих органа, а за то су понекад важнија питања из области психологије, него чисто правна питања. Овде се ради се на пример и о прекомерној употреби силе од стране полиције, што нарочито може бити проблематично код навијача хулигана, где у неким ситуацијама које су и овако и онако наелектрисане и набијене страстима, може бити посебно проблематично.

Треба такође рећи да екстремизам, било да се ради о навијачком, ии политичком екстремизму, често јесте својсврсно бекство од безличности и угрожености нашег вредносног система, наше индивидуалности, а што често инволвира насиље.³⁶⁾

32) Јован Ђирић, „Криминалитет и економија“, у зборнику: *Тешки облици криминалитета и државна реакција*, Требиње 2013, стр. 309-323.

33) Златко Николић, „Спорт, млади и насиље“, *Теме*, 3/2009, стр. 856.

34) Дејан Шупут, „Правни оквир који уређује борбу против насиља на спортским приредбама у европским државама“, *Страни правни живот*, 1/2010, стр. 233-263.

35) Радослав Гађиновић, „Правно-организациони аспекти анти-терористичког деловања“, *Страни правни живот*, 3/2008, стр. 27-52.

36) Марија Ђорић, *Екстремна десница – међународни аспекти десничарског екстремизма*, Београд, 2014, стр. 27.

Другим речима у потрази са сопственим идентитетом, млади људи често могу (помодно) предузимати акте насиља, а онда, када државни органи одговоре још жешћим насиљем, ствари се додатно компликују. На пример група младих навијача почне да “дивља” на некој утакмици и онда полиција, примени силу против неких од навијача. На кратке стазе то може дати одговарајуће резултате, али је јасно да на дуге стазе то неће имати позитивне резултате. Још је уочљивије са тероризмом – терористи подметну бомбу негде у неком западно-европском граду од које страдају невини људи, па онда анти-терористичка коалиција у ваздушном удару, бомбардује логоре за регрутовање терориста. Уз пут, као колатерална штета у неком оближњем селу, настрадају и деца и то наравно изазове огорчење највећег дела становништва, које хтело-не хтело тада даје моралну и не само моралну подршку онима који позивају на освету, а то су наравно терористи.

Наравно, увек се може рећи да евентуална синтагма и начин размишљања по систему “од жртве до терористе”, представља својеврсну аболицију и релативизацију тероризма као таквог, тј. проналажење непримереног оправдања за најтежа кривична дела. Чини се ипак да није проблем у томе, у проналажењу изговора и оправдања, већ у проналажењу одговора на питање како долази до тога да се неко одлучи да предузме терористичке акте. Ако и када одговоримо на питање како и зашто ОНИ чине то што чине, тада ћемо и МИ сами себе моћи заштити на прави начин, тада нећемо правити и потхрањивати дихотомију ОНИ – МИ, где ћемо уствари и узрочно-последичне односе сагледавати само у том смислу да су они фанатици и лудаци, док на НАШОЈ страни не постоји апсолутно никаква кривица.

У односу, дихотомији, ОНИ и МИ,увек постоји извесно неразумевање, неразумевање које је последица другачије цивилизације и културе. Типичан пример је оно што се догађало у вези са француским сатиричним листом „Шарли Ебдо“. У исламу праштање као такво, није уздигнуто на посебан пиједестал, а исламски терористи изиритирани вређањем пророка Мухамнеда као да су хтели да поруче: „од сада ко год буде желео да вређа наша исламска религиозна осећања, мора рачунати са извесном дозом ризика од освете.“ И заиста, порука која се може извући из свега јесте да се не смемо играти са

осећањима, идејама, веровањима других људи, поготову ако они припадају неком другом културном кругу, који не познајемо, или не познајемо довољно добро.³⁷⁾

Можда је врхунац цинизма француских сатиричара била карикатура са мртвим дечаком избеглицом на морској обали. То је чини се чак и за европско поимање шале и сатире, било премного, но, оно што је сасвим јасно, то је да се са осећањима других људи није играти, те да увреда као таква уопште није безазлена ствар, већ да мора бити третирана на најозбиљнији могући начин. Уосталом и на индивидуалном плану, када је реч на пример о убиству на мах, увреда може бити врло озбиљан узрок и повод за многа дела са тешким последицама, као што је на пример убиство на мах, или нешто слично.³⁸⁾

Није дакле довољно изградити одговарајући правни систем и правне механизме, потребно је упознати ЊИХ, тј. ОНЕ који предузимају насилне акте тероризма. Потребно је упознати шта је то што их вређа, шта је то што их иритира, шта је то што их подстиче на освету. Само тако анти-терористички одговор може бити ефективан и ефикасан.

Све у свему, као што питање криминала није само питање прописаних кривичних дела, већ је и питање ко су и какви су, односно какав је ментални склоп оних који врше кривична дела, тако се у још већој мери то исто може казати и за тероризам и терористе. Чак можда за терористе у још већој мери, јер се ради о лицима која су у још већој мери опхрвана страстима, пре свега мржњом.

ЛИТЕРАТУРА

Басара Светислав, "Теорија тероризма", *Данас*, доступно на: www.danas.rs/danasrs/kolumnisti/teorija_terorizma.881.html?news_id=317602

Булатовић Александра, „Тероризам као политичко-безбедносни проблем“, *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања*, 2/2015.

Гађиновић Радослав, „Правно-организациони аспекти анти-терористичког деловања“, *Страни правни живот*, 3/2008.

---

37) Јован Ђирић, „Увреда“, у зборнику: *Суђење у разумном року и други кривичноправни инструменти адекватности државне реакције на криминалитет*, Златибор, 2015, стр.103-115.

38) Ибидем.

- Grig William Norman, "Making the World Safe for Narco-Terrorism", *The new American*, доступно на: www.stopthefaa.org/artman/publish/article_83.shtml
- Ђорић Марија, *Екстремна десница – међународни аспекти десничарског екстремизма*, Београд, 2014.
- Звонаревић Младен, „Форензично - психологијски аспект упознавања личности учиниоца кривичног дела“, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, 4/64.
- Костић Милан, „Кривични закон и душевна болест - од заблуда до решења“, Саветовање Института за криминолошка и социолошка истраживања: *Теоријски и практични проблеми југословенског казненог законодавства*, Београд, 1996.
- Лопичић – Јанчић Јелена, „Законодавство САД у вези терористичких дела“, *Страни правни живот*, 1/2010.
- Мијалковић Саша, Бошковић Горан, Никач Жељко, „Међународно-правни напори у спречавању финансирања тероризма прљавим новцем“, *Страни правни живот*, 1/2011.
- Милошевић Ђорђе, „Жртве тероризма у свету – политика двоструких стандарда“, доступно на: www.nspm.rs/savremeni-svet/zrtve-terorizma-u-svetu-politika-dvostrukih-standarda.html
- Нелсон Ричард, „Јачање улоге у борби против тероризма“, доступно на: www.eai.org.rs/sr/evroatlantska_revija/euroAtlanticSecurity/story/41/Ja%с4%Dan je+uloge+u+borbi+protiv+terorizma.html
- Николић Златко, „Спорт, млади и насиље“, *Теме*, 3/2009.
- Николић – Ристановић Весна, *Од жртве до затворенице – насиље у породици и криминалитет жена*, Земун, 2000.
- Пантић Данијела, „Психологија рекламе: Како да ти кажем да ме купиш?“, доступно на: www.komunikacija.org.rs/komunikacija/casopisi/zbornik.fdu/13-14/28/download_ser_lat
- Петронијевић Горан, „Тероризам – глобална опасност или глобалистичка превара?“, у зборнику: *Тероризам и људске слободе – IX међународни научни скуп*, Тара, мај 2010.
- Петровић Драгана, „Самоубилачки тероризам“, *Страни правни живот*, 3/2009.
- Рот Никола, *Основи социјалне психологије*, Београд, 2009.
- Стевановић Мирослав, „Међународни правни проблеми оружаног супротстављања терористичкој групацији ‘Исламска држава’ у Сирији“, *Правни записи*, 2/2015.
- Танасковић Дарко, „Дихад и анти-дихад“, поговор за књигу Срђе Трифковића, *Сенка дихада*, Београд, 2007.
- Ђирић Јован, „Виктимолошке злоупотребе“, *Правни живот*, 9/2010.
- Ђирић Јован, „Држава и организовани криминал“, *Социолошки преглед*, бр. 3/2005.
- Ђирић Јован, „Криминалитет и економија“, у зборнику: *Тешки облици криминалитета и државна реакција*, Требиње 2013.
- Ђирић Јован, „Тероризам, реална опасност данашњице, или...“ у зборнику:

- Супротстављање савременом организованом криминалу и тероризму*, ур. С. Мијалковић, КПА, Београд, 2011.
- Ђирић Јован, „Увреда“, у зборнику: *Суђење у разумном року и други кривичноправни инструменти адекватности државне реакције на криминалитет*, Златибор, 2015.
- Ђирић Весна, „Нове методе у сузбијању тероризма САД након 11. септембра“, *Страни правни живот*, 1-3/2006.
- Хантингтон Семјуел, *Сукоб цивилизација и преобликовање светског поретка*, ЦИД, Подгорица, 1998.
- Шупут Дејан, „Правни оквир који уређује борбу против насиља на спортским приредбама у европским државама“, *Страни правни живот*, 1/2010.
- Wong Kam C., „USA Patriot Act: A Preliminary Study“, *Страни правни живот*, 1-2/2007.

Jovan Ciric

THE TERRORISTS – THEY AND US

Resume

Terrorism is a social phenomenon that is in the focus of interests of many scientists. However, we could say that yet we do not know very much about it. Especially we do not know about people, about terrorists: who they are and why they make terrorist acts. So, we could say that there is a big misunderstanding between US and THEM. We are experiencing terrorists as fanatics and crazy men who belong to the other world, to other civilization. In that sense we could speak about the clash of civilization and we must have in mind that theory of clash of civilization, that was made by Samuel Huntington. It does mean that we must try to understand people from other religions, from other civilizations. But, there are plenty of prejudices among Europeans and Americans when they speak about others, especially Arabs and Muslims. In that sense, Western mass media who make reports and analyzes about terrorism, usually produce new misunderstandings and prejudices about other civilizations and religions. It is very important to get some knowledge about others, about perpetrators of criminal offences. It is important to build the legal system that could be the response to criminality and terrorism, but it is not enough. If we want to make effective response to the criminality and terrorism, we must get information about the mentality, culture and personalities of perpetrators, to know how to react. Many experts now speak that

repressive answer to terrorism is not the right way in the fight against terrorism. Bombs and air-strikes, produce more hate and more terrorist reaction. Bombs on Syria, Iraq, Lybia and Afganistan, can only contribute to some new terrorist attacks in Western world. In that sense many experts speak about the soft measures in the fight against terrorism. But first of all, we must exceed the simplification in the relation THEY and WE. We must look on them like they are really people and not animals and lunatics. Someone could say that it is some kind of justification for terrorist attacks, but the author of this article thinks that it is important to get more knowledge about terrorists, and the way of their thinking. Cirić thinks that terrorists very often perceive themselves as victims of Western imperialism and colonialism. On the other hand in this article, the author speaks about many political and media manipulations concerning terrorism. If victims of one terrorist attack are from Western-European countries it is one story, but it is completelly different story if they come from some other country. Sometimes some terrorists could be used by Europeans and Americans to destabilize some other contries. The author here presents the situation with Kosovo and KLA. The members of KLA first were perceived as drug dealers and terrorists, but, later they became allies of the USA and NATO. The similar situation is with Russia and Chechnya, so, there are plenty of political manipulation when we are speaking about terrorism, terrorists, THEM and US. The author of this text also speaks about the the use of the fear from terrorism to restrict human rights of suspected offenders, but also to restrict human rights of ordinary people. If you say that something is necessary because of the danger of terrorism, then everything is allowed. It does mean that terrorism is the justification of many measures that are not democratic. Anyway, the main conclusion of the author of this article is that we must get knowledge about terrorists – who they are and what is the way of their thinking. It is important to know who THEY are, if WE want to make good, right answer on terrorism.

Keywords: *terrorists, clash of civilizations, prejudices, repressive and soft measures in fight against terrorism, restriction of human rights, political and media manipulations*

---

* Овај рад је примљен 14. априла 2016. године, а прихваћен за штампу на састанку редакције 22. априла 2016. године.